

Ромах Світлана Адамівна
*начальник відділу культури
та туризму Чемеровецької селищної ради*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА

Розвиток сфери культури в Україні протягом тривалого часу не був визначений пріоритетом державної політики. Відсутність належної уваги та підтримки з боку державної влади значною мірою спричинило виникнення негативних явищ у цій сфері, для подолання яких необхідно створювати такі умови, які б сприяли подоланню труднощів з подальшим розвитком сфери культури й поступовим її входженням у ринкову економіку. Розвиток ринкових відносин в Україні характеризується політичною та економічною нестабільністю, що обумовило погіршення стану сфери культури, фінансування якої останніми роками здійснюється за залишковим принципом.

Дослідження та впровадження прогресивного європейського досвіду державного управління у вітчизняну сферу культури, налагодження та зміцнення культурних, комунікаційних зв'язків України з міжнародними інституціями повинні стати стратегічно важливими завданнями та головною умовою подальшої інтеграції у європейську спільноту.

Європейські країни протягом останніх десятиліть приділяють значну увагу налагодженню партнерської співпраці держави з недержавним сектором для втілення ефективної культурної політики. У свою чергу, комерційні та громадські організації в залежності від специфіки соціально-економічного стану країни на тому чи іншому етапі її розвитку виробили різні моделі взаємодії з урядом, і стали важливим партнером у реалізації культурної політики суспільства [1, с. 221].

В Україні вже неодноразово робилися спроби щодо реформування сфери культури та системи її фінансування на зразок європейського стандарту, але вони не принесли відповідних результатів. Великою проблемою залишається непослідовність та безсистемність дій органів влади.

В Україні основою державних гарантій збереження і розвитку культури є бюджетне фінансування. В даний час відомо декілька пропозицій щодо розрахунку коштів, необхідних для цих цілей: виходячи з норми бюджетного фінансування на людину і чисельності населення; на основі відсотка від суми національного доходу, створюваного в регіоні; на основі заданого відсотка від загальної суми видатків бюджету.

Методи визначення суспільно необхідних бюджетних асигнувань базуються на тому, що фінансується не культурна діяльність як така, а конкретні організації (установи) культури. Бюджетні кошти виділяються тим установам, які не орієнтовані на комерційні форми діяльності, хоча і використовують ринкові елементи господарювання.

Бюджетне фінансування сфери культури європейських держав залишається однією з головних форм підтримки галузі. Проте видатки на ці потреби в бюджетах країн становлять порівняно невелику частку – від 0,5 до 4,8%. Модель державного фінансування культури складається в кожній країні на основі вибору методів, форм і механізмів фінансової політики. На її формування значний вплив мають такі чинники, як традиційні, національні, культурні переваги, а також розвиток доброчинності, спонсорства та меценатства. Система фінансування культури і мистецтв визначається ступенем централізації державного управління й характером міжбюджетних відносин. В унітарних державах, наприклад, у Швеції, основну роль продовжує відігравати центральний бюджет, тоді як у федеративній Німеччині його економічні функції в основному обмежуються субсидуванням ефірного мовлення та зарубіжних культурних заходів. У країнах Європи державне фінансування сфери культури відбувається за двома моделями: «європейською» та «британською».

При цьому світовий досвід розрізняє три основні типи державного управління сферою культури в залежності від механізмів її фінансування. Перший тип передбачає вплив держави на культуру та мистецтво через урядові організації, міністерства і комітети. Рішення щодо субсидій з бюджетних коштів, їхніх розмірів та адресатів приймають державні службовці. Цей тип носить назву «романського» і є характерним для Франції, Італії, Іспанії. Наприклад, у Франції витрати держави на культуру складають 98 % загального обсягу фінансової підтримки культурної діяльності.

Другий тип включає підтримку і розвиток різноманітних форм некомерційної та аматорської творчості, тобто всієї соціально-культурної

діяльності загалом. Центральна влада виявляє тільки патерналістську турботу через відповідне законодавство та податкову політику, а фінансування відбувається переважно з місцевих бюджетів чи з самостійних структур і фондів. Подібні форми об'єднання державних коштів з іншими засобами, залученими незалежними або місцевими структурами, характерні для скандинавських країн та Німеччини. Відповідно і тип носить назву «німецького».

Третій тип сформований історичними традиціями таких країн, як США, Велика Британія, Швейцарія, і прагненням відділити культурну діяльність від політичних рішень. Уряд визначає лише загальний рівень підтримки соціально-культурної сфери, виділяючи відповідні фінансові кошти. Їхнім розподілом займається незалежна від уряду Рада мистецтв. Такий механізм фінансування із залученням меценатів та спонсорів, але з державним політико-правовим регулюванням, відносять до англо-американського типу [2, с.59].

Досвід державного управління західних держав щодо благодійності, стимулювання діяльності посередницьких організацій у сфері культури (на прикладі Австрії, Франції, Великобританії) засвідчує, що їх внесок у розвиток відносин між культурою і комерційним сектором є доволі значним. Партнерська діяльність у сфері культури є новим інструментом інституційної комунікації та зв'язків з громадськістю. Спочатку організації бізнесу обмежувалися створенням власних художніх колекцій. Але поступово вони почали розширювати власну діяльність, віддаючи перевагу традиційним сферам спонсорства в галузі культури.

Не менш важливим для України є досвід Німеччини щодо співпраці держави з мережею різноманітних неурядових організацій у сфері культури як на рівні федеральних земель, так і на місцевому рівні з метою реалізації програм культурного розвитку та отримання спонсорської підтримки культурних установ. У Німеччині вже дав-но усвідомили, що культура є дотичною до економіки, прибутку та має вагоме практичне значення як для бізнес-структур, які безпосередньо спрямовують інвестиції на розвиток культурних інституцій, організації мистецьких акцій, так і для самої сфери культури. Саме через підтримку культурної сфери формується імідж бізнес-структур. Крім того, широкий спектр державних і приватних фондів Німеччини відіграє важливу роль при наданні грантів та премій у сфері культури та мистецтв, що є індивідуальними інструментами підтримки митців [3, с.145].

Підсумовуючи зазначимо, що у кожній країні формується своя модель державного фінансування культури і мистецтва, ідентична національній системі міжбюджетних відносин і традиційним напрямкам державної підтримки цієї сфери. Крім того, не всім країнам властиві однакові методи фінансового забезпечення сфери культури. Проте ставлення всіх країн до культури як до важливого чинника не лише духовного, але і економічного прогресу суспільства є однозначним. При всьому різноманітті її галузей та відмінностей, сфера культури і мистецтва розглядається як єдиний важливий сектор національної економіки, розвиток якого вимагає від держави комплексних заходів підтримки.

Література:

1. Тропіна В. Б. Реформування системи фінансової підтримки сфери культури в Україні. URL: https://www.journals.uran.ua%2Fnpv_chntu%2Farticle%2Fdownload%2F84069%2F79529&usg=AOvVaw0YDb5_ghb1iru_04MRq0rb (дата звернення: 12.11.2019 р.).
2. Янишов В. Пряме державне фінансування культурної діяльності: зарубіжний досвід і його значення для України. URL: https://www.irbis-nbu.gov.ua%2Fcgibin%2Firis_nbu%2Fcgiiris_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2Fasismy_2016_8_9.pdf&usg=AOvVaw1yd58-EsIxRILVD0THt7t6 (дата звернення: 12.11.2019 р.).
3. Панченко В. В. Досвід державної політики фінансування сфери культури та практики залучення позабюджетних коштів на її розвиток у державах Європи. *Економіка та держава*. 2014. №5. С. 141 - 145.